

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
43

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-36-2

BRNO 2002

MOKRÁ-HORÁKOV (k. ú. Mokrá u Brna, okr. Brno-venkov)

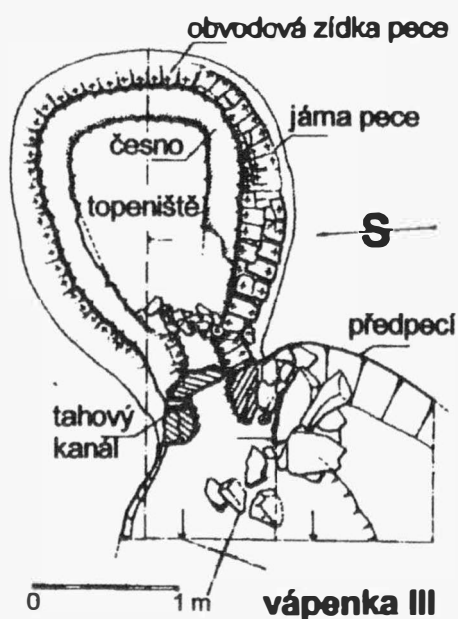
Mokrá-lom VIII, „Nad Studénčným“. Novověk (18.-19. stol.). Vápenické pece. Záchraný výzkum.

Úkolem záchraného výzkumu v roce 2001 bylo provést základní dokumentaci a identifikaci několika vápenických objektů, které byly během skrývkových prací odkryty na SSV okraji západního lomu v trati „Nad Studénčným“ (č.p. 1052/1; ZM ČR 1:10 000 list 24-41-17, plocha vymezená body od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 165:55 mm). Jeden z objektů byl odkryt přímo ve stěně lomu v horní části etáže 410 m n.m.

Zkoumaný prostor je součástí dobývacího areálu velkolomu Mokrá. Lokalita se nachází v zalesněném terénu SSV od obce Mokrá, v SSV cípu západního lomu. Historický vápenický areál je v současné době odlesněn a pozvolna zarůstá nálety křovin a stromů. Ve směru k J od místa výzkumu je položen Studénčný žleb, který odděluje střední lom od lomu západního. Celá situace vykazovala známky původního neporušeného uspořádání objektů od doby, kdy byly opuštěny.

Plocha výzkumu byla fixována ve čtvercové síti o velikosti 5x5 m, která byla posléze napojena na souřadnicový pořad v JTSK. Podrobné body byly zaměřeny polohově (polární metodou) a výškově (trigonometricky). Souřadnicový systém místní. K měření bylo použito totální stanice NIKON D-50, kterou obsluhovala D. Vitulová.

Celkem zde byly zaznamenány 4 vápenické pece a 2 jámy sídlištního charakteru (Kos 2001a).

Obr. 18. Mokrá-Horákov, „Nad Studénčným“. Půdorys vápenické pece III. Mokrá-Horákov, „Nad Studénčným“. Grundriß des Kalkofens III.

Na základě stratigrafických pozorování se podařilo vyčlenit celkem 2 časové horizonty v nichž jednotlivé pece pracovaly. Jednalo se o období 18. stol., kdy zde fungovaly celkem 3 vápenné pece (I, II, IV). Nejmladší horizont spadá do poč. 19. stol., tehdy zde pracovala pouze pec III, která byla technologicky nejdokonalejší.

Zajímavé nálezy byly učiněny pouze v peci IV, která spadá na přelom 18. a 19. stol. Zde se podařilo nalézt měděný krejcar a bimetalický železný nůž s nýtky z měkkého kovu. Další nález pochází z fragmentu objektu k.507 nalezeného na hraně etáže, který nebylo možné přesněji identifikovat (zbytek vápenické pece nebo odpadní jámy). V tomto objektu byla nalezena větší část hrncovité nádoby z 18. stol. Z nejmladší vápenky IV pochází fragment glazovaného hlubokého talíře s římsovým okrajem, který ji řadí na poč. 19. stol.

Ze stratigrafické matice též vyplynulo, že uzavřený výrobní komplex s pecemi I a II spadá ještě do období vrcholného 18. stol. Atypické zlomky keramiky z prostoru pece I však přímo neumožňují citlivější chronologické zařazení.

Jako hospodářsky související objekt s vápenkami lze označit jámu k.504, kde byly nalezeny taktéž atypické zlomky keramiky a menší kumulace natlučeného vápence. Mohlo se jednat o zbytek „skladu“ suroviny pro některou z blízkých vápenek. Objekt mohl případně souviset s pecí III, ke které je situován nejbližší.

Podle typologického členění lze všechny prozkoumané vápenky označit jako polní typ pece s kamennou nebo hlíněnou plentou (Kos 2001). U pecí III a IV, tedy nejmladších, byl kámen nahrazen cihlami, příp. jejich kombinací s kamenem. Pec III se všeobecně zcela vymyká z rámce dosud prozkoumaných vápenických pecí na Mokrsku (Kos 2000). Tuto pec by bylo možné označit jako typovou variantu pece s „kamennou plentou a vnitřní cihlovou konstrukcí“. Ve zkoumané oblasti představuje tento typ zřejmě již přechod k prvním šachtovým a kruhovým vápenkám (Vaňáček 1970).

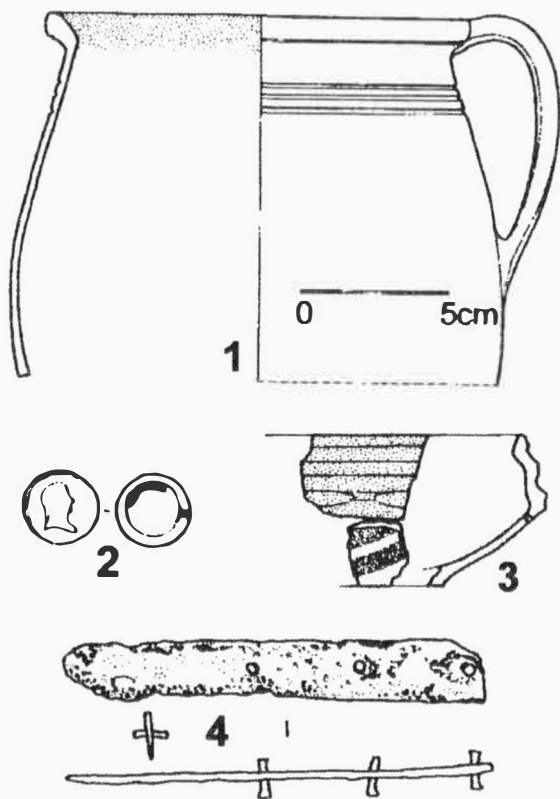
Závěrem lze vyslovit domněnku, že v prostoru „Nad Studénčným“ pracovaly ve dvou časových úsecích od 18. stol. do poč. 19. stol. 4 polní vápenické pece. Nejstarší pece I a II byly součástí jediného výrobního objektu, neboť měly obě společnou předpeční jámu. Zdá se tedy, že tento výrobní komplex (baterie pecí) náležel jednomu majiteli.

Mladší vápenky nepracovaly určitě současně. I když bylo užito při jejich stavbě nepálených cihel, zdá se, že pec IV je technologicky primitivnější než pec III. Zde vyvstává otázka, je-li užití cihel v konstrukci vápenek v průběhu 19. stol. na Mokrsku již běžnou záležitostí. Jestliže ano, tak

je nutné v prostoru lomu Mokrá předpokládat analogické objekty.

K prozkoumaným vápenkám pravděpodobně náležely menší povrchové lomy na vápenc. které se nacházejí asi 50 m SSV směrem v zalesněném terénu Mokrské plošiny.

Petr Kos, ÚAPP Brno

Obr. 19. Mokrá-Horákov (okr. Brno-venkov). Nálezy z vápenických objektů (1 – fragment nádoby z objektu k. 507; 2 – krejcar z pece IV; 3 – zlomek talířovité misky z pece III; 4 – nůž z předpeční jámy pece IV).

Mokrá-Horákov, „Nad Studénčným“. Funde aus Kalkofenobjekten (1 – Gefäßfragment aus dem Objekt K. 507; 2 – Kreuzer aus dem Ofen IV; 3 – Fragment einer tellerförmigen Schale aus dem Ofen III; 4 – Messer aus der Vorfengrube IV).

Literatura:

Kos, P. 2000: Doklady vápenických objektů u Mokré v jižní části Moravského krasu. In: *Archaeologia technica II. Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami*. Sborník ze semináře 1999, Brno, 75-87.

Kos, P. 2001: Středověké vápenické pece v Brně a jeho okolí. nepubl. rkp. sem. práce. Uloženo v knihovně ÚAM FF MU Brno.

Kos, P. 2001a: Mokrá 2001. Mokrá-lom VIII. ÚAPP Brno NZ č.j. 319/01.

Vaňáček, M. 1970: Mokrá u Brna. Muzejní spolek v Brně, vlastivědná knihovna moravská č. 12.

Resumé:

Mokrá-Horákov (Kataster Mokrá, Bez. Brno-venkov). Mokrá-lom VIII. Feldflur „Nad Studénčným“. Neuzeit (18.-19. Jh.). Kalkofen. Rettungsggrabung.

MORAVSKÝ KRUMLOV (k. ú. Rokytná, okr. Znojmo)

Intravilán obce. Doba mladohradištní, středověk. Hradisko, středověká vesnice. Záchraný výzkum.

V listopadu a prosinci 2000 a březnu a dubnu 2001 proběhl ve dvou etapách záchraný archeologický výzkum v obci Rokytná, která je místní částí Moravského Krumlova. V první etapě, v roce 2000, byla sledována trasa STL plynovodního přivaděče Moravský Krumlov-Rokytná, kde se nepodařilo nalézt žádné doklady osídlení. Významné poznatky však přinesla druhá etapa vlastní plynifikace obce Rokytná v roce 2001. Hradisko se nachází na výrazné ostrožně, na pravobřeží stejnojmenné řeky. Podloží je tvořeno jílovitou spraší. Nadmořská výška činí 240-260 m n.m. Archeologické nálezy pocházejí z prostoru současné obce. Jejich výskyt můžeme na ZM ČR list č. 24-33-20 v měřítku 1:10 000 vymežit trojúhelníkovou plochou s body od Z a J s.č. 413:76; 424:54; 433:88 mm. Výzkum se soustředil na ovzorkování a dokumentaci zjištěných situací. Vzhledem k tomu, že výkopy probíhaly v místech komunikací, chodníků a předzahrádek, nebylo možné provést ani odkryv menšího rozsahu. Přesto se podařilo získat ojedinělý soubor archeologických nálezů.

První a nejpočetnější skupinou objektů (cca 20) byly různé typy jam z doby od přelomu 10.-11. století až po polovinu 12. století, kdy v tomto prostoru existovalo známé hradisko, zkoumané především B. Novotným, R. Procházkou a dalšími badateli. To bylo součástí tzv. hradske soustavy na rozhraní znojemskeho a brněnskeho údělu. Ojedinele keramické nálezy pocházejí již z eneolitu, doby bronzové a období Velké Moravy. Keramika ze středohradištního období se od mladší liší svou zlomkovitostí a opotřebenými lomy. Za nejdůležitější lze pokládat objev nového příkopu (označen jako jáma 506, 513 a 529), který probíhal ve směru V-Z na S straně románského kostela v Rokytné. Jedná se o nově zjištěnou fortifikaci, ověřenou na třech místech, která dělila prostor předhradí na

PŘEHLED VÝZKUMŮ 43 (2001)

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz http://www.iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Mgr. Bakázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, PhD., PhDr. Lubomír Šebela, CSc., Alice Del Maschio, Miroslav Lukáš
Jazyková úprava:	PhDr. Jan Balhar, CSc.
Na titulním listě:	Plastika medvěda z Pavlova (kresba J. Svoboda); letecký snímek Mušova a Pálavy (foto O. Šedo)
Tisk:	BEKROS
Náklad:	350 ks

© 2002 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00